

Олійник Д.С. Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць: в 2-х ч. / за заг. ред.: О.О.Максимової, М.А.Федорової.* Житомир: ФОП Левковець, 2022. Ч.1. С.73-76

Олійник Дарина Сергіївна
асистент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій
Житомирського державного університету імені Івана Франка

Формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку

Актуальність проблеми. Тривалий час у розвитку нашої молоді держави виникали проблеми з формуванням соціально-громадянської компетентності, національної ідентичності дітей та дорослих, адже тривалий час ми знаходилися в суперечливому силовому полі соціально-цивілізаційних тенденцій (глобалізація і національно-етичне, державне уособлення, модернізація та постмодернізація, орієнтація на Схід чи на Захід), знаходилися під впливом ІПСО (інформаційно-психологічної операції) мета якої – викривлення культурної та історичної ідентичності. Дослідивши історичні джерела, ми встановили, що пік розвитку соціально-громадянської позиції українців припадав на період, коли громадяни об'єднувалися задля збереження українських кордонів та земель. В умовах сьогодення формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку є об'єктивно-необхідною та нагальною потребою.

Проблему розвитку громадянської позиції вивчали вітчизняні класики (В. Сухомлинський, Г. Сковорода, Б. Грінченко) та сучасні науковці (О. Горбань, О. Стаєнна, С. Курінна та інші).

Мета статті полягає в теоретичному аналізі аспектів формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. За новою редакцією Базового компонента дошкільної освіти (затверджений 2021 року) провідною метою освітньої лінії «Дитина в соціумі» є формування соціально-громадянської компетентності.

Соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. Результатом сформованості соціально-громадянської компетентності має стати ціннісне ставлення дитини до себе, своїх справ і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватися цих правил в соціально-громадянському просторі, а також ціннісне ставлення та повага до культурних надбань українського народу, представників різних національних культур [1, с. 13].

Громадянська компетентність розглядається як відносини людини до своєї держави, влади, інших громадян. Особистість, яка володіє громадянською компетентністю чітко усвідомлює свою приналежність до своєї нації, відчуває, що може впливати на певні процеси у державі, здатна обирати та підтримувати демократично обрану владу, готова вирішувати значущі, суспільні проблеми. Людина, у якій сформована соціальна компетентність, здатна до співпраці в команді та групі. Така людина мобільна, здатна адаптуватися, виконувати різні ролі у суспільстві, вона виявляє емпатію до оточуючих, оберігає довкілля. Соціальна компетентність прямо стосується сфери взаємин громадянина з іншими громадянами. Отже, громадянська компетентність і соціальна компетентність взаємопов'язані. Сформованість цих компетентностей допомагає людині якісно виконувати свої громадянські обов'язки у сучасному демократичному світі.

З давніх часів над проблемою становлення громадянина держави працювали Сократ, Платон, Аристотель, Дж. Локк, Ян Коменський.

Сократ вбачав громадянина, який наділений моральними якостями. Він виділив три якості, які необхідно розвивати у дітей: мужність, стриманість, справедливість. Аристотель та Платон бажали, щоб це була законслухняна особистість, яка шанобливо та віддано ставиться до своєї держави. За Аристотелем громадянське суспільство – це об'єднання вільних, рівноправних осіб, яких згуртувало [2, с. 37].

Дж. Локк став важливим рушієм теорії громадянського гуманізму. Його позиція полягала у тому, що всі громадяни рівні, та повинні жити на основі суспільного договору: людина живе за суспільними вимогами, дотримується їх, а взамін отримує право на співіснування в цьому соціумі. Філософ зазначав, що дитина не має уявлень про суспільство, закони, правила, такі знання необхідно виховувати в освітньому середовищі [3, с. 27].

Т. Поніманська визначила, що громадянські почуття дитини формуються через інтерес дітей до свого оточення та через приклад дорослого, адже діти спочатку переймають емоції, а згодом засвоюють знання. Основними напрямками розвитку патріотизму у дітей дошкільного віку Т. Поніманська виділила: формування уявлень про родину, сім'ю, рід; рідний край; формування знань про державу, державні символи; ознайомлення із культурою та традиціями свого народу [4, с. 164].

В. Сухомлинський вважав, що громадянин повинен бути відданий Батьківщині, ставити інтереси держави вище за власні, проте вони повинні відповідати гуманістичним ідеям. Він окреслив, що важливою умовою у формуванні громадянина виступає емоційно-насичена трудова діяльність дитячого колективу [5, с. 5].

Ми погоджуємось з думкою вчених, що саме гуманізм є основою формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. У віці 5-6 років відбувається інтенсивний розвиток та збагачення різних видів діяльності, що проявляється у вмінні отримувати опосередковані знання, що

виходять за межі досвіду дитини, а також віддалені у часі. Цей період також характеризується подальшим активним засвоєнням дитиною соціального досвіду старшого покоління, тому дитина може засвоювати історію рідного краю, її громадян, особливості культури та мови, символіки.

Дошкільник починає цікавитися не лише сучасною історією країни, міста, але й історичними даними. З задоволенням розглядає архітектуру свого краю, українську хату, побут предків, старовинні іграшки. Дитина усвідомлено готова слухати українські народні казки, розуміє їх сенс, бажає зрозуміти незрозумілі, застарілі слова.

Аналізуючи вище описане, ми можемо виділити такі основні освітні завдання формування соціально-громадянської компетентності:

- 1) учити та заохочувати дітей спілкуватися державною мовою;
- 2) сформувати знання про державні та народні символи України;
- 3) формувати основи поваги до захисників та захисниць України;
- 4) розширити кругозір дітей за допомогою екскурсій;
- 5) познайомити з особливостями українського побуту;
- 6) ознайомити дітей з традиційною кухнею;
- 7) дати знання про окремі традиції і звичаї попередніх поколінь;
- 8) ознайомити дітей з основними цінностями нашого народу;
- 9) створити умови для розвитку пізнавальної активності дітей;
- 10) ознайомити дошкільників з народними іграшками;
- 11) розвивати інтерес до свого роду, Батьківщини;
- 12) формувати почуття поваги та гордості за свій народ;
- 13) формувати позитивне ставлення до інших народів, які населяють нашу країну;
- 14) розвивати емпатію до співгромадян;
- 15) розвивати самостійність, творчі здібності та ініціативу;
- 16) ознайомити з українським народним одягом;

17) сформувати знання про українську вишивку.

Висновок. Отже, формування соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного є невід’ємною частиною освітнього процесу. Наша країна перебуває у стадії національно-духовного відродження, потребує свідомих, націоналістично вихованих громадян для відбудови та розвитку України, тому дана проблема потребує детального дослідження, пошуку нових методів та прийомів, які актуальні в даний проміжок часу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Горбань О.В. Поняття громадянського суспільства у контексті сучасного цивілізаційного розвитку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. 2019. Вип. 41 (54). С. 64-74. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27721/Horban.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Коваленко А. Проблеми взаємодії виконавчої та законодавчої влади у політичному вченні Дж. Локка/ А. Коваленко. // Нова політика. – 2000. – №5. – С. 27–31.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. – 456 с.
5. Сухомлинський В.О. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Дошкільне виховання//. – 2003. – № 3. – С. 3-8.